

Г. АТАМАНЧУК
(Івано-Франківськ)

**ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В КОНТЕКСТІ
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У ГАЛИЧИНІ
(СЕРЕДИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

Розбудова української держави, її національно-культурне відродження, виховання національносвідомих та високоінтелектуальних громадян потребує постійного вдосконалення системи освіти в Україні. Беззаперечним є те, що першочергової уваги в цьому процесі вимагають соціально-економічні, політичні, фахові та культурні проблеми вищої школи.

У цьому зв'язку наукову цінність, пізнавальне і певне прикладне значення має політика австрійського уряду у сфері вищої освіти в Галичині і на Буковині у 1867 – 1914 рр. Актуальність дослідження цієї теми зумовлена необхідністю всебічного аналізу та наукового узагальнення історичного досвіду урядів Австро-Угорщини щодо реформування вищої освіти в досліджуваному регіоні. Критичне осмислення уроків минулого, їх врахування сприятиме пошукам оптимальної моделі університетської освіти України на даному етапі, вдосконаленню існуючої системи освіти, яка була б міцною на усіх її структурних рівнях і виконувала б покладені на неї державою функції.

Звернення до вивчення даної проблеми обумовлено недостатнім рівнем розвитку наукових досліджень різних аспектів освітньої політики австрійського уряду зазначеного періоду, необхідністю переосмислення нашого минулого, висвітлення його на основі нових методологічних підходів. Поява нових спеціальних наукових досліджень може допомогти всебічно та об'єктивно висвітлити соціальні, суспільно-політичні та національно-культурні процеси в Галичині і на Буковині в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. [36, 232, 236], ініціювати розробку актуальної і недостатньо вивченої теми, виявити, систематизувати низку джерел, висунути та обґрунтувати концептуальні підходи для інтерпретації основних закономірностей та результатів освітньої політики Габсбургів загалом та в Галичині і на Буковині зокрема.

Отже, актуальність вивчення цієї проблеми зумовлена насамперед необхідністю зваженого та об'єктивного дослідження історії політики урядів Австро-Угорщини у сфері вищої освіти в зазначеному регіоні в 1867-1914 рр. Актуальність теми статті визначається також і тим, що названа проблема ще не стала предметом спеціального дослідження у вітчизняній та зарубіжній історіографії. Без наукової розробки даної проблеми наші уявлення про процес здійснення австрійськими урядами реформування вищої освіти, діяльність центральних і крайових влад щодо створення вищих навчальних закладів, польсько-українське протистояння в розвитку освіти тощо як інтегральної частки не тільки вітчизняної, але й історії Австрії та Польщі, матимуть неповний характер.

Підвалини для наукового опрацювання проблеми статті було закладено історико-краєзнавчими розвідками таких дослідників кін. ХІХ – поч. ХХ ст. як О. Барвінського, Б. Барвінського, С. Буди, Т. Вінковського, М. Грушевського, С. Дністрянського та К. Левицького. Вони, як безпосередні учасники та очевидці тогочасного політичного і культурного життя, дають змогу проаналізувати українсько-польські стосунки в царині освіти і шкільництва у даному регіоні. Написані з використанням широкого кола джерел (які сьогодні безповоротно втрачені), ці праці стали фактично єдиним

першоджерелом вивчення імперської політики Габсбургів і крайових місцевих влад щодо створення та функціонування закладів вищої освіти у Галичині.

Ідеологічна залежність та цензурованість радянської історіографії завадила історикам об'єктивно проаналізувати зазначені процеси і зробити достовірні висновки. Тому абстрагування від ідеологічних конструкцій, нав'язаних марксистською методологією дозволило використовувати лише цінний фактологічний матеріал. Разом з тим, значно активізувалась науково-пошукова робота з обшину цієї проблематики у працях вчених діаспори, зокрема І. Лисяка-Рудницького.

Значних результатів у вивченні окремих аспектів, що прямо чи посередньо стосуються теми статті, досягнуто вченими України за останні роки. Серед праць сучасних істориків найвагомим внеском у наукову розробку окресленої проблематики є дослідження В. Благого, Я. Грицака, В. Качмара, М. Кугутяка, І. Курляка, І. Монолатія, О. Реєнта, В. Стинської, Ф. Стебля. В них об'єктивно досліджено питання розвитку вищої освіти основних етнічних спільнот Галичини, насамперед галицьких українців та Львівського університету зокрема. Але попри певну зацікавленість дослідників окремими напрямками освітньої політики Габсбургів, соціальні, суспільно-політичні та національно-культурні процеси у Галичині крізь призму вищої освіти досі залишається поза колом їх наукових інтересів.

Мета даної статті полягає у встановленні на основі комплексного аналізу основних закономірностей та тенденцій політики австрійського уряду у сфері вищої освіти в Галичині та на Буковині зазначеного періоду, і зокрема проблеми створення та функціонування українського університету у Львові.

Реалізація означеної мети статті вимагала вирішення ряду конкретних взаємообумовлених завдань, а саме: з'ясувати передумови політики австрійського уряду щодо ідеї заснування українського університету в Галичині; проаналізувати відношення польського та українського політичних проводів стосовно цього питання; охарактеризувати боротьбу українського студентства за створення національного закладу вищої освіти, реакцію австрійських та польських властей на їхні вимоги; визначити наслідки українсько-польської боротьби довкола питання створення українського університету у Львові.

Поліетнічний склад населення на інкорпорованих Австрією землях породжував цілу низку проблем, що виходили за межі внутрішньої політики цієї держави [41, 58; 19, 314]. Все, що стосувалося "Королівства Галичини та Лодомерії з Великим Князством Краківським" та міжнаціональних взаємин у краї, пов'язувалося для Відня не лише з внутрішніми, а й зовнішньополітичними комбінаціями [2, 8-9; 46, 258]. Особливість внутрішньої ситуації полягала в тому, що зайнявши керівні місця у державному апараті Галичини, польська шляхта стала посередником між українських населенням і вищими австрійськими урядовцями. Польський табір у Галичині виявив велику організованість і державницьку волю, використовуючи всі наявні можливості і політичну кон'юктуру в Австрії (з 1867 р. – Австро-Угорщини) для досягнення своєї мети. Масована атака на галицьких українців перешкоджала консолідації свідомих українських сил у боротьбі за національне самовизначення [31, 423, 426].

Важливим чинником утвердження національної самосвідомості народів краю була освіта. Важливе місце в загальному ланцюгу освітньої системи Австрійської імперії займала середня, спеціальна професійна і вища школа [22, 61]. Питання університету для українців в Габсбурзькій монархії було, насамперед питанням політичним [20, 113-119; 24, 16]. Усвідомлюючи гостроту національних суперечностей

на нових територіях, імператриця Марія-Терезія в дусі феодального універсалізму намагалася рахуватися з регіональними особливостями. Імператор Йосиф II продовжував політичну лінію щодо українства, що особливо помітно виявлялася в галузі освіти, культури, релігії [11, 42; 59, 165]. В 1774 р. у Відні було започатковано семінарію для підготовки греко-католицького духовенства. Через 10 років її перенесено до Львова, де тоді ж заснували університет, у якому діяв богословський факультет для українців. Офіційні влади відкриття цього навчального закладу репрезентували як захід для забезпечення культурних потреб українського населення.

Отже, ще з 1784 р. університет повинен був забезпечувати певні освітні і культурні потреби українців, однак польські політичні кола вважали новоутворений заклад чільним осередком польської освіти й культури. Тому довкола питання університету з самого його виникнення точилася гостра й часто безкомпромісна українсько-польська боротьба.

Загалом ця проблема мала у Галичині тривалу історію. Ще 20 січня 1661 р. польський король Ян Казимир Ваза завдяки заходам ченців Ордену Єзуїтів (оо. Ісусівців) видав спеціальний диплом, яким зрівняв новоутворену Львівську академію у правах і привілеях з Ягйлонською академією у Кракові. Проти цього рішуче виступи Краківська академія, яка вважала фінансування вищого навчального закладу порушенням своїх прав, а також Замоїська академія і львівська римо-католицька капітула. У 1662 р. на сеймі Посольська палата взагалі відкинула проект заснування вищого навчального закладу у Львові значною більшістю голосів, а у Сенаті лише 4 римо-католицькі єпископи проголосували за це. Між тим, сейм не прийняв диплому Яна Казимира. Єзуїти домагалися затвердження привілею на Львівську академію папи Олександра VII, однак він відреагував на це відмовою. У XVIII ст. знову відновлюється боротьба проти єзуїтів і їхньої академії у Львові. Краківська академія за допомогою шляхти домоглася у короля Августа II Саса (Саксонського) в 1706 р. інгібіційного рескрипту, який забороняв єзуїтським школам надавати академічні ступені. До того ж, папа Климент XIV 21 листопада 1773 р. фактично розпустив їх орден. Таким чином, Львівська академія, заснована Яном Казимиром у 1661 р. фактично була інституцією негальною: по-перше, ніколи не була затверджена сеймом, як того вимагали сеймові інструкції; по-друге, хоча у 1758 р. була затверджена королем, вже у 1763 р. монарх наказав її закрити; по-третє, хоча у 1759 р. отримала папське затвердження, однак римський трибунал відхилив це; по-четверте, більшість польського суспільства у XVII-XVIII ст. відкрито виступала проти цього закладу [5, 5; 9, 1-7; 10, 45-50].

До 1870 р. викладовою мовою у Львівському університету була німецька, а на підставі постанови Міністерства просвіти від 4 липня 1871 р. заклад перетворювався на утраквістичний. Формально, кожний, хто закінчив гімназію, мав право вступити до університету на будь-який факультет. Прийом проводився без вступних іспитів, на підставі свідоцтва про середню освіту. Проте насправді вступити і вчитися було нелегко. Висока плата за навчання, відсутність державних стипендій і житла були значною перешкодою для дітей-вихідців із незаможних селянських родин. Вільно могли навчатися діти поміщиків, високопоставлених чиновників і духовенства.

Слід зауважити, що найгострішим питанням національно-визвольного руху на західноукраїнських землях з початку XIX ст. вважалося мовне: у поліетнічному анклаві за наявності кількох діалектів українській інтелігенції було не просто відстоювати ідею рідної літературної мови.

В революцію 1848-1849 р. українська громадськість вступила неорганізованою й роз'єднаною [44, 59-60]. Гасла українців були різними: від вимоги автономії українських етнічних земель, які об'єднали б Східну Галичину, Північну Буковину та Закарпаття, до поміркованих пропозицій у культурно-освітній сфері [47, 19-20; 48, 205-

296]. Складовою частиною українського національного руху у Галичині була ідея рідної школи [50, 105]. У “Прошенні руського народу в Галиції ...” до цісаря Фердинанда, яке Головна Руська Рада подала йому 10 травня 1848 р., ставилися вимоги “заведення руської мови в сільських і міських тих округів Галичини, де русини творять загал або більшість людності, заведення руської мови в вищих школах тих самих округів, опублікування всіх державних та крайових законів і цісарських постанов, окрім німецької і польської, також руською мовою, далі того, аби урядники в Східній Галичині знали також руську народну мову, розширення студій руського духовенства в руській мові, зрівняння прав руського духовенства з правами польського та австрійського, а нарешті того, аби всі народні уряди та публічні служби доступні були також русинам” [49, 593-596].

Деяка частина українців виступила проти австрійського засилля спільно з поляками. На Слов'янському з'їзді у Празі у 1848 р. (у складі спільної українсько-польської секції від Галичини) українські делегати домагалися поділу краю на українську і польську частини, тоді як поляки рішуче виступили проти вимог галицьких українців. Поміркована позиція української історичної аристократії у цьому протистоянні зробила можливим досягнення польсько-українського компромісу. Взамін за згоду не запроваджувати поділ Галичини польська сторона погодилась визнати рівноправність українців з поляками у справі урядування у краї, мовному питанні, релігії, шкільництва, шанування прав кожної національності. Ці положення були зафіксовані у прийнятому обома сторонами (спільною Галицькою комісією) документі “Домагання русинів в Галичині”, опрацьованому А. Заклинським і доповненому А. З. Гельцелем [60, 78-81; 61, 32-33].

Розвиток міжнаціональної боротьби в Галичині під час “Весни народів” призвів до поляризації сил, і в кінцевому підсумку в українському та польському таборах узяти верх консервативні, непримиренні сили, а переможцем з українсько-польського протистояння вийшов австрійський уряд. З допомогою “вірних русинів” він приборкав польський революційний рух, але, віддавши реальну владу в Галичині в руки польської шляхти, звів нанівець усі здобутки першої хвилі українського національного відродження [41, 127-128]. Зусилля галицького намісника графа Агенора Голуховського (виходця з руського боярського роду) і місцевої адміністрації, опанованої поляками, призвели до важкого становища в освіті. Так, почалось витіснення української мови з початкової і середньої школи. Остаточну денационалізацію та ополячення галицьких українців мали завершити заходи “найнебезпечнішого противника руської справи” [31, 421], скеровані на впровадження в галицько-“руську” граматику латинського алфавіту. Однак, цей план викликав рішучий протест громадськості і згодом був відмінений [28, 70, 73]. Курс на ополячення українського населення польські провідники поєднували з пропагандою ідеї етнічної спільності українців і поляків. Намагаючись відновити традиції “Руського собору”, польські ідеологи поширювали гасла триєдиної Польщі, України і Литви [23, 43].

Незважаючи на проаритократичний ухил австрійської конституції та зловживання галицької адміністрації, контрольованої поляками, українці у Галичині все ж таки користувалися з найважливішої переваги – конституційної правої держави. У сподіваннях знайти підтримку своїм національним домаганням у протидії польським впливам галицький провід демонстрував свою лояльність Габсбургам на відміну від польської шляхти, яка аж до 60-х років XIX ст. була виразно опозиційно налаштована до Австрії і не залишала надій на відновлення польської державності. Однак внаслідок невдачі польського повстання 1863 р. в Росії відбувся крутий поворот польської політики щодо Австрії – від опозиції до проголошення абсолютної лояльності і, як наслідок, співпартнерства в управлінні імперією [38, 80-81; 66, 123].

Складність проблем національно-політичного характеру, які потребували розв'язання, зумовили різкі хитання, якими супроводжувалися “конституційні експерименти” в Австрії.

Представлений у райхсраті 21 грудня 1867 р. “Основний державний закон про загальні права громадян королівств та земель” проголосив усі народи імперії рівноравними й гарантував кожному з них невід'ємне право оберігати свою мову, школу і національну окремішність [57, 426].

Так, §19 цього закону гарантував рівність усіх народів у державі та їхнє непорушне право на збереження і розвиток своєї національності та мови. Констатувалося визнання державою рівноправності всіх мов, уживаних в освіті, управлінні та суспільному житті кожного коронного краю. Система освіти мала бути організованою так, щоб кожен народ міг її здобувати рідною мовою без будь-якого примусу до вивчення інших крайових мов [63, 396]. Одночасно, §14 декларував цілковиту свободу віри та сумління, а також незалежність реалізації громадянських і політичних прав від релігійної приналежності [63, 395]. Австрійські громадяни, згідно з чинним законодавством, могли звертатися до державних органів будь-якою з крайових мов, створювати національні за характером об'єднання, у тому числі й політичні, видавати рідною мовою книги, пресу тощо, виступати ними в парламенті, сеймах, органах місцевого самоврядування.

На практиці ж багато з цих прав були поставлені у пряму залежність від політичної сили національних рухів [35, 241, 248]. Прийняття прогресивних законів про шкільництво в Австро-Угорщині мало важливе значення для українців. Саме від цього у великій мірі залежало, чи вдасться їм зберегти власні традиції, мову та збільшити число національно-свідомої інтелігенції. Основний закон держави та ряд загальнодержавних правових документів, прийнятих в 60-х рр. XIX ст., стали важливою передумовою для позитивного вирішення проблем вищої школи. Проте певна декларативність та відсутність механізму введення в дію цих законодавчих актів вимагали від громадян Австро-Угорщини, зокібна й українців Галичини, проявити наполегливість у забезпеченні собі права на повноцінну освіту.

Протягом XIX століття, особливо другої його половини, філологічно-лексикографічна революція й піднесення внутрішньо-європейських національних рухів, самих по собі продуктів не лише капіталізму, але й елефантіазу династичних держав, творили все більші культурні, а отже й політичні проблеми. Радикальний злам революцій 1848 р., боротьба між федералізмом і централізацією, зрештою, крах лібералізму та становлення національно-орієнтованої інтелігенції народів Габсбурзької монархії спричинили й політизацію партійно-політичного спектру галицьких українців.

Суттєва зміна польсько-українських стосунків могла бути реальною і тривкою тільки на основі широкого і добровільного порозуміння обох сторін, взаємних поступок. Досягнення цього було справою нелегкою. Однією з перешкод була непослідовність Відня – фактичного ініціатора угоди – у ставленні до українського руху. Для багатьох вищих австрійських чиновників було характерним трактування українського руху в Галичині як панславістичного та радикально-соціалістичного. Певною мірою привід до цього подавали самі народовці, які час від часу відступали від власної політичної лінії під тиском москвофілів та радикалів.

Складна й багатопланова праця кількох політичних сил над відверненням симпатій українців обох сторін Збруча від Росії та приверненням їх до Австрії звелася до польсько-української угоди в Галичині. Ці контакти дивним чином поєднували й узгоджували на перший погляд зовсім різні політичні уподобання: антиросійські настрої міністра закордонних справ Австро-Угорщини графа Густава Кальнокі та

польського князя Адама Сапіги, українську ідею П'ємонт-Галичини та бажання польсько-українського порозуміння.

На початку 1888 р. наддніпрянці (Володимир Антонович, Павло Житецький, Олександр Кониський) передали до Галичини проект угоди з поляками. Вони вимагали: відкриття ще однієї української гімназії і учительської семінарії, поділу університету на українську і польську частини, відкриття при них медичного факультету і заснування всеукраїнського часопису, що проповідував би ідею "П'ємонт" [33, 1435, 64-65; 33, 1439, 109].

Вибори до галицького сейму 1889 р. стали першою спробою політики налагодження українсько-польських відносин, яка увійшла в історію під назвою " нової ери" [55, 103; 54, 71-81]. Один з її аспектів полягав у тому, що польська більшість у галицькому сеймі погоджувалася на певні поступки українцям (відкриття кафедри історії України у Львівському університеті, поступки у мовному питанні тощо) за відмову народовців від опозиційної політики і спільних виступів з москвофілами і радикалами. Вже з перших своїх кроків політика компромісів зустріла рішучих противників як у польському, так і галицькому суспільно-політичному середовищі. Вибори засвідчили, що більшість подоляків характеризувала інертність суспільного мислення, побоювання втратити монополію на владу в краї. В українському середовищі утвердженню консервативної концепції О. Барвінського заважали хитання більшості народовців між лінією "національної солідарності" із старорусинами і самостійною політикою на основі умов, запропонованих їм польською стороною.

І все-таки угода відбулася. 14 жовтня 1889 р. маршалок новообраного сейму Євстафій Сангушко у вітальній промові, запевняючи українських депутатів у своїй прихильності, виголосив українською мовою: "Нехай послі-русини вірять, що для їх народности й языка я мав завсігди щирю симпатію і що, коли польський язык є моїм матірнім язиком, то не забуду ніколи, що батьки мої говорили по-руськи" [3, 69-70]. У своїх спогадах О. Барвінський справедливо зауважував, що маршалок галицького сейму обійшов мовчанкою "про домагання руських послів у справі шкільництва й бодай постепенности в Галичині". Однак, на його думку, виступ Є. Сангушка вказував на те, "що в політиці супроти русинів підготовляється якийсь зворот" [7, 6]. Виступи українських депутатів К. Мандичевського і К. Телишевського у сеймі викликали гостру реакцію як з боку москвофілів, так і галицьких радикалів. Розпочалася гостра міжпартійна боротьба [29, 239, 240]. Політика " нової ери" викликала зіткнення контроверсійних політичних позицій у галицькому суспільстві, кинула його у вир тривалих дискусій і зрештою призвела до суттєвих змін в українському політичному спектрі Галичини.

Найпопліднішим у дотриманні "новоєрівської тактики" був О. Барвінський, який очолив консервативне крило народовців, яке намагалось якнайефективніше використати нову політичну ситуацію.

У 1891 р. О. Барвінський був обраний депутатом австрійського парламенту. Свої зв'язки, що склалися у нього під час підготовки угоди з урядовими австрійськими колами, галицькою краєвою адміністрацією, він прагнув використати для вирішення низки національних проблем цілком у консервативно-реформаторському дусі, не вдаючись до політичного загострення. У досі неопублікованій частині своїх спогадів О. Барвінський визначив перед собою цілі, яких він мав добиватися після свого обрання депутатом, зокрема виокремивши питання, які мали бути вирішені у парламенті, оскільки потребували ухвалення бюджетних видатків. До них належали: "9. Поділ руської взірцевої школи (вправ) при учительській семінарії у Львові на дві окремі 4 кл. школи хлопців і дівчат та утворення таких 4 кл. взірцевих шкіл з руською викладовою мовою при інших учительських семінаріях в східній Галичині; 10. Утворення

приготованої кляси при руських (українських) рівнорядних клясах гімназійних в Перемишлі; 11. Утворення катедри історії України-Руси в Львівському університеті” [18, 286-287].

Серед поставлених завдань чи не найважливішим було відкриття української кафедри історії Східної Європи у Львівському університеті. Вирішення цього питання було одним з вагомих досягнень “нової ери” і значною мірою завдячує зусиллям О. Барвінського та його найближчих співробітників. “Коли б “нова ера” обмежилась лише цим досягненням, - писав у своїх спогадах О. Лотоцький, - то наслідки діяльності проф. М. Грушевського в Галичині вже самі по собі цілком виправдовують ту практичну акцію, що її творцями були Антонович, Кониський, Барвінський” [32, 168-174].

Практичному проведенню такого задуму в життя активно сприяв щирий прихильник польсько-українського зближення князь А. Сапіга, який за свідченням О. Барвінського кілька разів брав участь у сходинах гуртка галицьких консерваторів “і вельми одушевився не тільки питанням заснування катедри історії України, але й покликанням на сю катедру проф. Антоновича” [6, 1, 18].

Поряд із створенням кафедри української історії зростала кількість інших українських кафедр у Львівському університеті, в якому було чотири факультети – богословський, філософський, правничий і медичний [45, 22, 27]. До 1914 р. українці мали тут 7 кафедр: на філософському факультеті – кафедру загальної та української історії, української мови та літератури, слов'янської мови; на правничому – цивільного права, кримінального права і процесу; на богословському – пастирського богослов'я і педагогіки, катехитики і методики [8, 10]. У цей же період відкрито ще 5 доцентур – географії, слов'янської літератури, історії Австрії, цивільного процесу та церковного права, а також запроваджено лекції з української мови на філософському факультеті для поляків, викладання латинською мовою екзегезу Старого завіту і східних мов і екзегезу Нового завіту на богословському відділі [27, 93]. Так званий “відручний” лист імператора Франца-Йосифа I у грудні 1912 р. передбачав заснування окремого українського університету не пізніше 1916 року [56, 140].

Важливим наслідком політики “нової ери” було також заснування кількох українських гімназій, утраквізація учительських семінарій, розвиток народного шкільництва. Було відкрито українські кафедри всесвітньої історії та української мови і літератури у Львівському університеті; дві українські гімназії (Коломия, Тернопіль) і підготовчі класи при українських гімназіях у Коломиї та Перемишлі, покладено початок до заснування української гімназії у Станіславові, засновано утраквістичні чоловічі семінарії в Коросні, Самборі, Сокалі, Заліщиках, а українські школи вправ – при жіночих семінаріях у Львові та чоловічих у Самборі, Станіславові, Сокалі, Тернополі й Заліщиках; засновано українські чотирикласні школи в Тернополі, Коломиї, Яворові та трикласну виділову жіночу школу; в чотирикласних школах в Дрогобичі та Желехові введено українську мову навчання [15, 1].

Зазначені досягнення мали загальнонаціональне значення. Вони були наслідком послідовних і постійних зусиль галицького громадянства, в яких чільне місце належало ініціативам його консервативної течії на чолі з О. Барвінським.

Наприкінці XIX – початку XX ст. проблема університетської освіти для українців у Галичині розглядалася в контексті економічних, соціальних та культурних трансформацій, яких зазнала тогочасна українська спільнота у процесі модернізації. Тому, окрім питання реформи виборчого права, іншим важливим аспектом було заснування українського університету [62, 136, 155]. В березні, серпні-листопаді 1889 р. Галичина перебувала під враженням від арештів студентів, які стали учасниками сутичок між університетською адміністрацією та українськими студентами. У листі ректора університету галицькому наміснику про покарання студентів, які приймали

участь у антиурядових мітингах академічної молоді 9-10 березня 1889 р. повідомлялося, що вони притягнуті до суворой відповідальності [51, 43]. У серпні-листопаді було заарештовано кількох наддніпрянських студентів та місцевих поступовців (Івана Франка і Михайла Павлика) за інкриміноване поширення ідеї самостійної України [55, 113]. У листопаді академічний сенат провів дисциплінарне розслідування проти тих слухачів університету, які порушили §7 статуту закладу, приймали безпосередньо участь у мітингах, були його організаторами і доповідачами [51, 43]. Сенат університету, розглянувши справи одинадцяти студентів, ухвалив: "1. Будзиновського В., студента філософського факультету і Каспаренка Т., студента права і політичних наук виключити з університету на 3 семестри, починаючи з літнього семестру 1889/89 навчального року; 2. Лясковицькому Б., Подковичу С., Трильовському К., слухачам факультету права і політичних наук оголосити сувору догану від імені ректора університету з попередженням, що в разі будь-якого непослуху вони будуть назавжди виключені з числа студентів; 3. Марковича В. і Гумпловича М., студентів права і політичних наук попередити від імені декана факультету" [51, 43-45].

В перше десятиліття ХХ століття національно-патріотичний рух українських студентів на західноукраїнських землях був одним із найважливіших чинників культурного, політичного та економічного розвитку краю. Перше віче українського студентства вищих навчальних закладів Австро-Угорської імперії відбулося 13 липня 1899 р. з ініціативи "Академічної громади" у Львові. Цей перший з'їзд української академічної молоді започаткував змагання українських студентів "за основання українського університету" [21, 20].

Певній стабільності у галицькому політичному житті на зламі ХІХ-ХХ століть сприяло зростання національної свідомості і участь окремих представників галицької аристократії в українському русі, зокрема у вимогах створення окремого національного вищого навчального закладу.

Так, участь А. Шептицького у галицькому суспільному процесі одразу набрала різнобічного характеру, сприяючи поєднанню церковних і національних інтересів, піднесенню духовної ролі ієрархів у національно-культурному змаганні галицьких українців. Обійнявши станіславівську єпископську кафедру в лютому 1898 р., він заявив, що "справу українську вважає за свою" [30, 20]. Ця національно-патріотична позиція А. Шептицького знайшла своє підтвердження вже у перший рік його перебування на престолі галицьких митрополитів (з січня 1901 р.).

Зусилля створення власного університету, що були однією з головних вимог українського світського і духовного проводу досліджуваного періоду репрезентували численні періодичні видання. Так у часописі "Руслан" зазначалося: "Висші школи, а особливо університети, се найважливіші огнища язика, літератури і штуки, отже культурні інституції, котрі в тій звязи творять понятє "национальности", характеристичну питоменність кожного народу" [1, 1].

Саме у цей час в середовищі української студентської молоді поширився так званий "сецесійний рух", спрямований на досягнення рівноправності української мови у Львівському університеті, що розглядалось як перший крок до заснування самостійного українського університету в галицькій столиці [21, 37]. Загальні збори українських студентів відбулися 8 жовтня 1901 р. У виснажливих дискусіях зібранням було одноголосно прийнято резолюцію з вимогою створення українського університету.

3 грудня 1901 року 600 студентів-українців Львівського університету здійснили сецесію, заявивши, що вони випиуються з університетського реєстру. Утраквістичний рух української молоді, керований галицькими політиками, несподівано для міністра

освіти Гартлева і польського сенату університету, був підтриманий митрополитом А. Шептицьким. Галицький першоієрарх наказав припинити заняття в Львівській духовній семінарії і повідомити про це владу [25, 37-38]. Вихованці семінарії в університеті всі приєдналися до сецесії. Це був перший політичний крок А. Шептицького, який засвідчив галицькому громадянству, що новий митрополит греко-католицької церкви йде шляхом своїх предків на львівському владичому престолі – Атаназія і Лева Шептицьких, які боролися за національні права України-Русі.

Впродовж 1901-1902 н. р. всі українські студенти-богослови в знак солідарності з студентами Львівського університету виїхали на навчання до університетів Відня, Праги і Кракова [4, 44]. На заклик першоієрарха, “галицьке громадянство удержувало тоді студентів-сецеоністів і на цю ціль із всенародніх добровільних вкладок – складала численно й селяни – зібрано великий фонд, до якого митрополит Шептицький причинився й від себе значним датком” [4, 44].

Вже у січні 1902 р. під час аудієнції в імператора Франца-Йосифа I А. Шептицький порушує справу про відкриття українського університету. Одночасно він веде переговори у цій справі з депутатами Юліаном Романчуком та О. Барвінським [34, XXVII]. Перший з них, ще 19 листопада 1901 р. у австрійській Палаті депутатів повідомляв про необхідність створення окремого університету для галицьких українців: “В останні місяці у Львівському університеті відбуваються конфлікти між русинськими (українськими – Г.А.) професорами, а також русинськими студентами з одної сторони і університетською адміністрацією з другої, із-за офіційного статусу польської мови. І по можливості потрібно прискорити прийняття у Палаті депутатів законопроекту про необхідність створення українського університету ...” [64, 6933/34]. Значно пізніше, у 1910 р. галицький митрополит виступив із великою промовою в австрійській Палаті панів на підтримку заснування українського університету у Львові, зазначивши, що “заснування українського університету у Львові є найважливішим для русинської нації” [65, 286].

Польський політичний провід у Галичині, між ними і сенат Львівського університету, крайньо вороже ставилися до справи українського університету. Це призводило до відкритих сутичок і гострих конфліктів між українською студентською молоддю і польською університетською молоддю. Влітку, 25-26 липня 1902 р. українські студенти провели у Львові свій з'їзд. В резолюції зібрання підкреслювалося, що академічна молодь “уважає доконечним боротьбу за університет ... перемінити на боротьбу проти сили і влади польської шляхти та вести її разом зі зорганізованими масами українського народу о корінну зміну всіх політичних відносин в Галичині” [40, 135].

Безкомпромісність боротьби за український університет у Львові призвела до того, що 7 грудня 1901 р. припинило своє існування товариство “Академічна громада” (у травні 1901 р. складалося з 271 члена або 70% всіх українських студентів Львівського університету). Виступаючи на останніх надзвичайних зборах товариства, Михайло Грушевський підкреслював, що “... Товариство “Академічна громада” ... всіх академіків злучила вона разом, їх освітила, в них розвинула солідарність. В останніх літах розвинула вона агітацію про відкриття українського університету. ...” [13, 3, 156].

У жовтні 1905 р. часопис “Молода Україна” відкрив свій номер статтю “За український університет!”, в якій говорилося: “Починається новий університетський рік. А разом із тим стає перед нами, українською університетською молоддю у Львові, в повній своїй вазі давнє завдання: боротьба за український університет ... Справа українського університету заворушила весь наш народ ...” [17, 1]. 16 липня 1906 р. українське студентське товариство “Основа” Львівської політехніки організувало віче у справі українського університету [43, 18-20].

На зборах студентського товариства “Академічна громада” 22 січня 1907 р. було висловлено протест проти обмеження прав українських студентів. Вносилися пропозиція провести демонстрацію студентів університету, а наддніпрянський емігрант, член Української соціал-демократичної партії (УСДП) Павло Крат закликав “застосувати російські средства, се значить насильство, щоби перепровадити свої очікування” [13, 24, 5]. Наступного дня українські студенти, спровоковані секретарем університету А. Віняжем, побили його і влаштували в університеті заколот: захопили перший поверх університету, де звели п’ять барикад, пошкодили великий зал засідань, побили вікна, а також і бюсти і понижили портрети цесарів і польських діячів. З вікна університетського приміщення було вивішено українських синьо-жовтий прапор. Тоді вперше замайорів український прапор над Львівським університетом [21, 40].

На виклик ректорату поліція арештувала 116 українських студентів і направила їх до тюрми під наглядом пішої і кінної поліції. Арештовані йшли головними вулицями Львова, співаючи “Ще не вмерла...” і “Не пора”. Після складення протоколу студентів відпустили. Але 1 лютого, за вказівкою намісника графа Анджея Потоцького, здійснено повторні арешти учасників подій 23 січня 1907 р. Неарештовані студенти 2 лютого скликали віче, на якому висловили “глибокий гнів наміснику”, вимагали звільнення арештованих і відставки ректора університету. У прийнятій резолюції студенти відзначали, що ані терор, ані тюрма не відвернуть їх від боротьби за власний університет [21, 40].

21 лютого 1907 р. студенти розпочали голодування на знак протесту проти подій 23 січня. Суд на ними проходив в умовах тиску віденської преси, а тому ці події мали значний загальнодержавний резонанс. Згідно вироку, половина студентів була звільнена, але вони не покидали в’язниць до тих пір, поки всі їхні товариші не були звільнені. Вже того ж дня, після обіду, на вимогу центрального уряду усі українські студенти були звільнені. Один з представників української преси, майбутній діяч УНДП, державний секретар внутрішніх справ уряду ЗУНР, д-р Лонгин Цегельський звернувся до присутніх з такою промовою: “Це день перемоги суспільної думки цивілізованого світу над тиранією і варварством. Наші юні бійці стали на шлях боротьби за життя і смерть. Цією дорогою мусить йти весь народ, щоб бути вільним на своїй землі...” [58, 86]. Справа завершилася тим, що двох студентів суд виправдав, Ярослава Бабія і ще двох товаришів було засуджено на місяць, а одного – на тиждень. Сенат Львівського університету виключив 16 зовсім невинних українських студентів. Намісництво 15 вересня 1907 р. своїм розпорядженням закрило товариство “Академічна громада”, вважаючи, що воно стало “політичним, займалося жваво справами поточної політики” [13, 24, 4-6]. Українських студентів підтримали також віденські студенти, які 10 лютого 1907 р. організували у столиці імперії демонстрацію протесту [29, 434].

Боротьба за український університет особливо активізувалася влітку 1910 р. 1 липня у Львівському університеті відбулося нелегальне віче українських студентів, яке закінчилося кривавою бійкою. Від кулі револювера польського студента загинув український студент права Адам Коцко, голова драматичної комісії Українського студентського союзу (УСС). Із затриманих 300 українських студентів поліція заарештувала і посадила в тюрму 128 [21, 42]. Похорони А. Коцка 5 липня 1910 р., які перетворилися на велику маніфестацію, були яскравою відповіддю на дії польських шовіністів. Епілогом стала розправа польського суду над студентами. За вироком вищого крайового суду від 4 липня 1911 р., 99 українських студентів було засуджено на один місяць тюремного ув’язнення, 24 студентів – на два тижні і Осипа Охримовича (студента права), Павла Решетняка (студента-богослова), Дениса Сумика (студента

медицини) і Миколу Залізняка (студента філософії) – на три місяці тюрми [14, 21-23; 37, 188-190].

Проблема відкриття і реального функціонування українського університету у Галичині, без перебільшення, була одним з найважливіших питань політичної і законодавчої діяльності українських послів а австрійському парламенті. Зокрема, українські депутати 1899 та 1907 рр. – д-р Олександр Колесса і д-р Станіслав Дністрянський – неодноразово виступали з промовами, робили депутатські внесення в справі утворення самостійного українського університету [42, 7]. Для утвердження прав українців на освіту, і університетську зокрема, в 1906 р. О. Колесса засновує український народний університет під назвою “Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили” [52, 8, 33]. Під час “бюджетної дискусії” в австрійській Палаті панів влітку 1910 р. справу українського університету знову порушили послы О. Колесса, заступник голови Української парламентарної репрезентації, засновник УНДП Буковини Микола Василько і д-р Теофіл Окуневський, підкреслюючи, що “основанням українського університету ... заспокоїти культурні потреби українського народу в Австрії” [4, 78, 79].

Українсько-польський компроміс щодо заснування окремого українського університету у Львові було досягнуто лишень у березні 1914 р., внаслідок прийняття нової редакції крайового статуту (конституції) і нової виборчої ординації до Галицького крайового сейму [4, 45]. Цьому передували тривалі переговори і наради представників Українського сеймового клубу – голови Народного комітету УНДП д-ра Костя Левицького, митрополита А. Шептицького, д-ра Л. Цегельського і Теодора Рожанковського – з галицьким намісництвом [4, 64], які завершилися 26 січня 1914 р. У резолюції від 28 січня того ж року польські сеймові партії Галичини погодилися на негайне заснування українського університету в межах міста Львова і вірильне право для ректора нового закладу як майбутнього члена Галицького сейму. В той час, як зазначає І. Лисяк-Рудницький, існувало загальне відчуття, що досягнуте в лютому 1914 р. порозуміння становить “поворотний пункт в історії двох національностей Галичини” [31, 442].

Новий навчальний заклад мав розпочати працю восени 1915 р. Однак, царський російський уряд, що поборював в Підросійській Україні усі прояви українського життя, “затривожився можливістю створення українського державного університету в Галичині, знаючи добре, що цей університет став би незабаром великою притягаючою силою і для російських українців” [4, 45]. З огляду на такі обставини, російський посол у Відні, за дорученням міністра закордонних справ Росії, склав перед МЗС Австро-Угорщини рішучий протест (демарш) проти заснування українського університету в Галичині. Як свідчить історик С. Баран, було зокрема заявлено, що “оснування австрійським урядом державного університету з українською мовою навчання царський російський уряд вважатиме за *casus belli*, себто за причину до війни” [4, 45].

Однак, вбивство австрійського престолонаслідника Франца-Фердинанда у Сараєво, обмін нотами між Австро-Угорщиною і Сербією 28 червня 1914 р. і початок краху Габсбургів, унеможливили подальші кроки офіційного Відня щодо відкриття українського храму науки у Львові. Слід зауважити, що в умовах загострення міжнародної ситуації в Європі, українська проблема відіграла остаточно поважну роль між обома воєнними суперниками. Адже напередодні і в перші роки війни для Австро-Угорщини, як і для її союзниці Німеччини, доки Росія ще була міцним і небезпечним противником, цілком зрозумілими були загравання з так званим “українським сепаратизмом”, який послаблював їх спільного ворога. Від самого початку війни український політичний провід Галичини та Буковини відкрито підтримав Австро-Угорщину. Та очевидний вияв лояльності не був гідно оцінений імперською владою

[16, 88-92]. До того ж, австрійська дипломатична служба перебувала переважно в руках угорського дворянства, традиційно налаштованого проти українства.

Свідченням вагомості окресленої у статті проблеми можна вважати й той факт, що вже під час Першої світової війни, 6 квітня 1916 р. на спільному засіданні Народного комітету УНДП і діячів соціал-демократичної та радикальної партій у Відні було поінформовано український політичний провід, що головнокомандуючий військами ерцгерцог Фрідріх уважав за потрібне підкреслити необхідність заснування українського університету у Львові [53, 53-54]. Попередньо вже було проведено консультації з головою уряду Карлом Штірком і міністром освіти Максом Гусареком [39, 49].

Елементи новоерівської концепції еволюційної розбудови всіх сфер національного життя, спрямовані на зміцнення позиції українців у житті краю у складі нової Польської держави 20-30-х рр. ХХ ст. і перетворення їх на впливовий політичний фактор, були постійним компонентом повсякденної практики галицького суспільного життя. Чималий інтерес викликає участь відомого єврейського діяча Якова Оренштайна в акції українського вченого-мовознавця Степана Смаль-Стоцького щодо відкриття українського університету у Польщі [12, 21 (зв)]. А вже в цей час у Галичині діяв Український таємний університет (УТУ), який переслідувала польська влада. Так у 1921-1922 рр. тут функціонували три факультети – філософський, правничий і медичний, на яких навчалося 1258 студентів. В УТУ діяло 54 кафедри. Упродовж першого академічного року польська поліція арештувала понад 100 студентів. У жовтні 1921 р. було заарештовано ректора УТУ проф. Василя Щурата, тодішнього голову НТШ.

Визначаючи університетську справу “найголовнішим питанням практичної політики українського громадянства в Польщі, зокрема галицького”, редакція берлінського часопису “Літопис політики, письменства і мистецтва” запропонувала розпочати всебічну дискусію щодо становлення, розвитку і основних вимог до цієї поважної інституції шляхом анкетування авторитетних громадян [26, 135]. Протегована польським зовнішньополітичним відомством (департамент преси) акція передбачала створення (у майбутньому) вищого навчального закладу з метою порозуміння обох (українського і польського) народів. Як підкреслював Я. Оренштайн, він “був готовий піддатися довіреній місії як лояльний громадянин польської держави і визначний книговидавець, охоче доклав би усіляких старань, щоби обидва (український і польський – Г.А.) народи доброзичливо зустрілися в культурній і господарчій праці” [12, 21 (зв)]. На підставі виданого польським консульством у Берліні закордонного паспорта для практичної реалізації такого проекту видавець упродовж осені 1924 р. відвідав Варшаву, Львів, Станіславів, Коломию [12, 26]. Однак, справа зазнала швидкої поразки.

Таким чином, одним із ключових напрямків українсько-польського протистояння, яке особливо активізувалося на зламі ХІХ – ХХ ст. і мало найбільший суспільний резонанс стало питання про можливість заснування у Галичині українського університету.

В 1889 р. українське студентство розпочинає боротьбу за рівноправність в університеті, а вже в 1899 р. на вічі у Львові вперше висуває ідею створення окремого українського вищого навчального закладу. З цього часу університетська справа набирає чимраз гостріших форм – бійки між українською і польською молоддю у 1900-1910 рр., сецесія 1901 р., демонстрації 1900, 1906 і декілька разів у 1907 рр., убивство поляками студента А. Коцка у 1910 р. та засудження студентів-українців – і стає однією з найважливіших проблем культурного і громадського життя галичан.

В умовах тривалої українсько-польської конфронтації вища школа і, зосібна університет мали, на думку крайового політичного проводу, не лише формувати високоосвічену інтелігенцію, а й стати потужним засобом розвитку національної свідомості, важелем активізації національно-політичного руху галицьких українців і розбудови української державності.

З огляду на це, створення українського університету у Львові упродовж др. пол. XIX – 20-30-х рр. XX ст. було однією з головних вимог українського галицького політичного проводу.

1. Австрійське питанє університетске // Руслан. – Львів, 1910. – Ч. 157.
2. Андрущенко І. Культура Австро-Угорщини кін. XIX – поч. XX ст. Духовний злет доби історичного занепаду. – К., 1999.
3. Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. – Львів, 1996.
4. Баран С. Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. – Мюнхен, 1947.
5. Барвінський Б. Предтеча університету ім. Франца І у Львові. – Б. м., 1917.
6. Барвінський О. Заснування катедри історії України в Львівському університеті // Записки НТШ. – Том CXLI – CXLIІІ. – Львів, б.д.
7. Барвінський О. Зі “Споминів з мого життя” // Хліборобський шлях. – 1933. – 15 квітня. – Ч. 8.
8. Винар Л. Галицька доба Михайла Грушевського (1894-1914) // Український історик. – 1967. – № 1-2.
9. Вінковський Т. Йосиф II а університет Франца І у Львові (з нагоди нового століття 1817-1917). – Львів, 1917.
10. Вінковський Т. Йосиф II чи Ян Казимир? (з нагоди святкування мнимої 250-літньої річниці естованя Львівського університету). – Львів, 1912.
11. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX століття. – К., 1996.
12. Державний архів Івано-Франківської області. – Ф. 2-сч. – Оп. 1. – Спр. 245.
13. Державний архів Львівської області. – Ф. 296. – Оп. 1. – Спр. 3; 24.
14. Державний архів Львівської області. – Ф. 350. – Оп. 1. – Спр. 2639.
15. Десятилітє “нової ери” // Руслан. – 1900. – Ч. 276.
16. З австрійсько-української політики у часі світової війни // Обєднання (Український скиталець). – Відень, 1924. – Листопад. – Кн. 1.
17. За Український університет! // Молода Україна. – 1905. – Жовтень. – Ч. 2.
18. Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 135. – Зошит VIII.
19. Камерон Р. Краткая экономическая история мира от палеолита до наших дней. – М., 2001.
20. Качмар В. За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно-політичному житті галицьких українців (кінець XIX – початок XX ст.). – Львів, 1999.
21. Ковалюк Р. Національно-патріотичний рух студентської молоді Галичини в 1900-1914 роках // Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2002. – № 8.
22. Кріль М. Вихідці зі слов'янських земель у середніх навчальних закладах Галичини (10-60-ті роки XIX століття) // Україна в минулому. – Вип. 9. – К.; Львів, 1996.
23. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX – 1939 р.). – Івано-Франківськ, 1993.

24. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918-1929). – Т. I. – К.; Івано-Франківськ, 2002.
25. Кугутяк М. Проблема українського університету в суспільно-політичному русі Східної Галичини (1848-1918) // Науковий збірник Українського Вільного Університету. – Мюнхен-Львів, 1993. – Т. 16.
26. Кулеша Н. “Літопи політики, письменства і мистецтва” (1923-1924) – український суспільно-політичний часопис у Берліні // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2000. – Вип. 7.
27. Курляк І. Класична освіта на західноукраїнських землях (XIX – перша половина XX ст.). – Тернопіль, 2000.
28. Лев В. Боротьба за українську літературну мову в Галичині та за характер її // Збірник на пошану Івана Мірчука. Symbolae in memoriam Ioannis Mirtschuk (1891-1961). / За ред. О. Кульчицького. – Мюнхен-Нью Йорк-Париж-Вінніпег, 1974.
29. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців. 1848-1914. (на підставі споминів). – Львів, 1926.
30. Левицький К. Українські політики. – Ч. II. – Львів, 1937.
31. Лисяк-Рудницький І. Українці в Галичині під австрійським пануванням // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2-х т. – Т. 1. – К., 1994.
32. Лотоцький О. Сторінки минулого. – Т. 2. – Варшава, 1933.
33. Львівська наукова бібліотека ім. Василя Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 11. – Спр. 1435; Спр. 1439.
34. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. Документи і матеріали. 1889-1944. – Т. 1. – Львів, 1995.
35. Монолатій І. Джерела до історії етнопонаціональних спільнот у Галичині (XVIII – поч. XX ст.) // Nad Wisłą i Dnieprem: Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przeszłość i teraźniejszość. Seria: Stosunki Międzynarodowe i Globalny Rozwój. № 1. / Під ред. І. Срібняка і З. Карпуса. – Тогуń-Кіjów, 2002.
36. Монолатій І. Українські періодичні та книжкові видання як джерело до історії етнопонаціональних спільнот у Галичині (середина XIX – початок XX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. Восьмої Всеукр. наук.-теорет. Конф., Львів, 24-26 жовт. 2003 р. / За ред. М. М. Романюка. – Львів, 2003.
37. Мудрий В. Змагання за українські університети в Галичині. – Львів-Нью-Йорк, 1999.
38. Мудрий М. Місцеве самоврядування Галичини в контексті українсько-польських взаємин (друга половина XIX століття) // Україна в минулому. – Вип. 9. – К.; Львів, 1996.
39. Павлишин О. З історії впровадження григоріанського календаря в церковне життя українців: календарна реформа єпископа Григорія Хомишина // Україна модерна. – Число 7. – К.; Львів, 2002.
40. Пацлавський В. Степан Витвицький у моїх спогадах // Дрогобиччина – земля Івана Франка. Історико-мемуарний збірник. – Нью-Йорк-Сідней-Торонто, 1973.
41. Реєнт О. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). Монографія. – К., 2003.
42. Сидорчук-Потульницька Т. Віденський та Празький періоди УВУ: умови і специфіка науково-педагогічної діяльності // Ukrajinská Svobodná Univerzita (1921-1996). Vedecký sborník z konference, venované 75. výročí založení univerzity. Praha, 29.-30. listopadu 1996 [Український Вільний Університет (1921-1996).

- Науковий збірник конференції, присвяченої 75-ій річниці заснування УВУ. Прага, 29-30 листопада, 1996 р.]. – Praha, 1998.
43. Sprawozdane widiłu towarystwa “Osnowa” sluchacziv politehniky u Lvoviv za chas isnuvannia towarystva. – Lviv, 1905.
 44. Steblii F. Pochatki ukrainskoho natsionalnogo ruhu v Galichini // Ukraina: kulturna spadshina, natsionalna svidomist, derzhavnist. – 1995. – Vip. 2.
 45. Stinska V. Borotba za univertitet u Lvoviv na pochatku XX stolittia // Naukovi zapiski Ternopil'skoho derzhavnogo pedagogichnogo univertitetu. Seria pedagogiki. – Ternopil, 2001. – № 8.
 46. Teylor A. Dz. P. Gabsburzka monarhia 1809-1918. Istoria Avstrijskoi imperii ta Avstro-Ugorshini. – Lviv, 2002.
 47. Tereshenko Yu. Pochatki do istorii galitskoho konservatizmu // Visnik Kiev'skoho derzhavnogo lingvistichnogo univertitetu. Seria: Istoria, ekonomika, filozofia. – Vip. 4. – K., 2000.
 48. Turii O. Natsionalne i politичne polonofilstvo sered greko-katlickoho duhovenstva Galichini pid chas revoliucii 1848-1849 rokiv // Zapiski Naukovogo Towarystva imeni Shevchenka (Zapiski NTSh): Praci Istorichno-filozofskoi sekcii. – Tom CCXXVIII. – Lviv, 1994.
 49. Franko I. Azbuczna voina v Galichini // Franko I. Zibrannia tvoriv: v 50-ti tomah. – K., 1986. – T. 47.
 50. Hmeliovskii P. Idea ridnoi shkoli v natsionalnomu rusi zachidnih ukrainciv u drugii polovini XIX – na pochatku XX st. // Problemi istorii Ukraini XIX – pochatku XX st. – Vip. V. – K., 2003.
 51. Centralnii derzhavnyi istorichnyi arkhiv Ukraini u m. Lvoviv. – F. 146. – Op. 4. – Spr. 4376.
 52. Centralnii derzhavnyi istorichnyi arkhiv Ukraini u m. Lvoviv. – F. 309. – Op. 1. – Spr. 2085.
 53. Centralnii derzhavnyi istorichnyi arkhiv Ukraini u m. Lvoviv. – F. 360. – Op. 1. – Spr. 13.
 54. Chornovol I. Poljaki i ukrainci v politicii Avstro-Ugorshini v drugii polovini 80-x rokiv XIX st. (“Ukrainska intriga” grafa G. Kalynokii) // Ukraina: kulturna spadshina, natsionalna svidomist, derzhavnist. – 1995. – Vip. 2.
 55. Chornovol I. Ukrainsko-polski stosunki u 80-x rokakh XIX stolittia. Pochatki “novoi eri” // Ukraina v minulomu. – Vip. 9. – K.; Lviv, 1996.
 56. Janiv V. Naris istorii Ukrainskoho bogoslov'skoho naukovogo towarystva // Naukovi zapiski Ukrainskoho Vil'nogo Univertitetu. – Mюнхен, 1967-1968. – Ч. 9-10.
 57. Bernatzik E. Die osterreichischen Verfassungsgesetze. – Wien, 1910.
 58. Die jungsten Vorgange an der Universitat zu Lemberg // Ukrainische Rundschau. – Wien, 1907.
 59. Doroschenko D. Die Ukraine und Deutschland. Neun Jahrhunderte Deutsch-Ukrainischer Beziehungen. – Munchen, 1994.
 60. Kozub-Ciembroniewicz W. Austria a Polska w konserwatyzmie Antoniego Z. Helcla. – Krakow, 1986.
 61. Partacz Cz. Od Badeniego do Potockiego. Stosunki polsko-ukrainskie w Galicji w latach 1888-1908. – Torun, 1997.
 62. Sirka A. The National Question in Austrian Education: The Case of Ukrainians in Galicia 1867-1914. – Frankfurt am Main – Bern – Cirencester, 1980.

63. Staatsgrundgesetz vom 21. December 1867, über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder // Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Österreich. Jahrgang 1867. – Wien, 1867.
64. Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österr. Reichsrates im Jahre 1901. XVIII Session, 8B. – Wien, 1902.
65. Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Herrenhauses des österr. Reichsrates im Jahre 1909-1911. XX Session. – Wien, 1911.
66. Wendland A.-V. Die Russophilien in Galizien. Ukrainische Konservative zwischen Österreich und Rußland. 1848-1915. – Wien, 2001.

SUMMARY

Galyna Atamanchuk. The Question of the Ukrainian University in the context of the Ukrainian-Polish relations in Galicia (the Middle of the 19th to the Beginning of the 20th Centuries).

In the article was considered the question of the Ukrainian University in the context of the Ukrainian-Polish relations in Galicia of the Middle of the 19th to the Beginning of the 20th Centuries. The author a research of activities of Ukrainian and Polish social and political societies of Galicia in this problem has been made on the basis of analysis of archives documents, home and foreign historiography. The premises of origin of the Austrian policy for Ukrainian University in Lviv and the process of their formation is investigated. The framework of organization and social and political situation of the national question in Austrian education, the Case of Ukrainians in Galicia are studied. Attention has been paid to the organization of the process of studies and student's associations.